

Кравченко Світлана Станіславівна

викладач циклової комісії музики і хореографії

Фаховий коледж «Універсум»

Київського університету імені Бориса Грінченка, Україна

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ТА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ

***Анотація.** Проаналізовано історичні аспекти виникнення і розвитку академічного та естрадного вокалу, їхні характерні відмінності. Розглянуто основні прийоми розвитку вокальних технік. Розкрито головні відмінності між класичним і естрадним співом, які полягають у формуванні голосних, гнучкості гортані, вокальній техніці. Акцентовано увагу на існуючих відмінностях у методиках навчання зарубіжних та вітчизняних педагогів.*

Вступ. Вокальне середовище цікаве своєю різноманітністю, адже спів аматорських колективів, має свої відмінні риси і відрізняється від звучання професійних хорів. Під час співу, вокаліст одночасно перебуває в ролі музиканта та інструменту, є виконавцем і творцем художньої концепції, а також демонструє вокальну майстерність і професіоналізм, саме в такому синтезі і проявляється специфіка вокального мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує багато праць і посібників з різними вокальними прийомами та вокальними техніками. Такими, зокрема, є праці Г. Гаценко [3], яка досліджує окремі стилі у естрадно-джазовому вокальному мистецтві другої половини ХХ століття, осмислюють проблеми постановки голосу Н. Фоломєєва [6]; А. Бойчук [1] подає методику формування вокально-виконавських навичок. Аспекти вокальної методики навчання співаків-початківців досліджено вже достатньо, проте сутність, структуру та педагогічні умови її розвитку розглянули С. А. Добронравова [4], О. В. Білостоцька, О. В. Коваль.

Мета дослідження. Аналіз історичних аспектів та методики навчання академічного та естрадного вокалу.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз наукової літератури; аналіз та узагальнення. Статистичні дані та порівняння. Класифікація теоретичного матеріалу та розробка рекомендацій. Вирішення поставлених у роботі завдань здійснювалося з використанням системного підходу в доборі матеріалу, методів індуктивного і логічного аналізу, спостереження та статистичних методів аналізу літературних даних.

Постановка проблеми. В даний час розрізняють три різновиди або манери професіонального співу: академічний, народний і естрадний. Академічний вокал уособлює весь класичний репертуар світової музичної культури і для нього однією важливою складовою особливо є техніка співу, яка включає в себе правильне дихання, артикуляцію, інтонацію, резонанс та мікст. Мікст- це вокальний прийом, вміння контролювати резонатори та згладжувати регістри. З резонаторами також пов'язане поняття «співати в маску». Це означає направляти звук у верхню частину обличчя і посилювати голос за допомогою головного резонатора [1]. Тут часто використовують академічні мелізми. Наприклад, форшлаг – один або кілька звуків, виконаних перед основною нотою, на один з яких йде посилення. Або трель – швидке чергування двох сусідніх нот. Або гліссандо – плавний перехід від одного звуку. Ці прийоми прикрашають музику, не змінюючи її мелодію і ритм.

Як зазначає В. Григор'єв, естрадний вокал, як правило, пов'язують з легкою і доступною до розуміння музикою. В естрадному вокалі можна почути не тільки народні мотиви, елементи джазу, блюзу, але і авторську пісню або рок музику. Естрадний вокал відрізняється від академічного вокалу більш відкритим і більш природним звуком. Під поняттям «естрадний вокал» розуміємо виконання більш вільним стилем та використанням різних технік, таких як голосовий гроулінг, скрімінг, фальцет та інші.

Відмінною особливістю виконання естрадних пісень є їх особлива подача: кожна пісня яскравий і емоційний міні-спектакль, в якому важливе місце займає текст. В естрадному вокалі використовується розмовна позиція, різні види техніки та типи звуковидобування, гра ритму, різноманітна динаміка, вимова тексту пошепки і т. п., тобто обов'язкова наявність виконавської імпровізації, акторської трактування даного музичного твору. Естрадні пісні виконуються під акомпанемент електронної музики з використанням звукопідсилюючої апаратури [5].

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі естрадний вокал є одним з найпопулярніших жанрів музики, який має велику аудиторію по всьому світу і є невід'ємною частиною поп-музики та шоу-бізнесу. В процесі занять, співак може реалізувати свої особистісні якості, такі як працьовитість, самовладання, захопленість улюбленою справою, продемонструвати свою музикальність, артистизм тощо. Інша можливість естрадного вокалу полягає в її виховній домінанті. У процесі спільної творчої діяльності викладача і учня, відбувається розвиток моральних якостей особистості.

Через педагогічне вміння ненав'язливо допомагати вихованцю в реалізації його творчого потенціалу, у вирішенні особистісних проблем, емоційної та психологічної підтримки в процесі виступу, вирішуються багато виховних завдань. Адже в зазначених умовах відкривається можливість створення у співака «ситуації успіху». У класі естрадного вокалу співаки розкриваються з іншого боку. Не секрет, що є учні, які не завжди успішні в загальноосвітній предметах. Це відбувається в силу їх особливого складу розуму, який може бути не пристосований до точних наук. Їх емоційна сфера не може прийняти суворі рамки навчальних програм або традиційності на уроках. У класі естрадного вокалу, в який вони приходять відповідно до особистих інтересів, з'являється можливість опинитися в числі лідерів. Для них також важлива оцінка своїх однолітків [2].

І. Ісаєва відзначає таку особливість роботи естрадного класу, як емоційна насиченість і вказує на те, що розвиток чуттєвої сторони необхідно вихованцю як засіб формування цілісної картини світу. На її думку, емоційно-ціннісне ставлення до світу може бути сформоване в процесі звернення до кращих зразків естрадного та джазового мистецтва. Переживаючи і розмірковуючи над конкретними музичними образами, вивчаючи історію життя і творчості яскравих, кращих представників популярної музики, розмірковуючи над їх пошуками, злетами, помилками і падіннями, учні починають вірити в свої сили, свою долю, будувати свої життєві ідеали і устремління.

Д. Коллієр зазначає, що за допомогою контакту з музикою, учні отримують можливість самовираження, розвитку своїх творчих і комунікативних здібностей, вони набувають досвіду сценічних виступів, які допомагають їм легше утвердитися в суспільстві. Мова естрадної музики найбільш зрозуміла і близька підлітку, і можливо, тому їм так подобається співати сучасну естрадну музику [4].

Л. Абідова вважає, що у світовій культурі музичне мистецтво естради займає особливе місце. Вона зазначає, що джазові твори з часом стають все більш доступними і затребуваними для більш широкого кола слухачів, характерні стильові прийоми джазу поступово проникають в естрадну музику. Музична естрада характеризується змішаними стилями і жанрами, яка включає в себе використання елементів рок-, поп-, фолк- і джаз – напрямків, все це інтенсивно розвивається не тільки за кордоном, але і в нашій країні.

Методика навчання співу, як сукупність систематизованих прийомів і способів керування співацьким навчанням, послідовне засвоєння забезпечує формування в учнів навичок відповідної вокальної техніки, здатної гарантувати розвиток комплексу акустичних якостей голосу, витривалості та невтомності голосового апарату. Професіонали-вокалісти, які займаються вокальною підготовкою дітей різного віку, відзначають гостру нестачу досвідчених педагогів-професіоналів в області викладання естрадного вокалу.

Досить довгий час на заняттях з академічного вокалу на перше місце ставилася робота над диханням і артикуляцією, над технічними складовими виконавської майстерності співака. Дійсно, від постановки голосу залежить дуже багато, адже голос без опори, обмеженим діапазоном і фальшивою інтонацією не може виконати художній твір так, щоб принести задоволення слухачеві.

Однак уже в процесі постановки голосу, навіть в розспівуваннях, значну увагу необхідно приділяти характеру музики. Саме це дозволить розвивати музичне мислення майбутнього виконавця, встановлювати взаємозв'язки між особливістю взяття того чи іншого звуку. Цей аспект підкреслює Л. Дмитрієв в роботі «Основи вокальної методики» і вказує, що поряд з навичками правильного голосоутворення, потрібно виробляти здатність змальовувати звуком характер персонажу [3].

Слуховий розвиток вокаліста повинен проходити за різними напрямками. Це і контроль над точною інтонацією, і спів в ансамблі, і знайомство з новими творами за допомогою читання з листа. Професійний слух вокаліста розвивається при сприйнятті музики в чужому виконанні, як на концерті або оперному спектаклі, так і в записі. Аналізуючи різні варіанти виконання одного і того ж твору під керівництвом педагога, вокаліст вчиться звертати увагу на різні деталі інтерпретації. Тут поєднуються його знання про стилістику твору і музичний слух.

Для комплексного формування вокаліста важливу роль відіграє підбір програми. Вітчизняна школа вокалу має найширшу стильову спрямованість, і тому за період навчання вокаліст повинен освоїти програму в різних стилях. При цьому він повинен не тільки технічно її опрацювати, а й осмислити, вивчити дану стилістику. Саме такий підхід навчання виконавця в консерваторії стане основою для формування яскравого інтерпретатора, здатного до самостійної концертної або музично-театральної діяльності.

Застосування теоретичних та практичних поглядів класичного Бельканто до процесу виховання природних жіночих і чоловічих голосів, полегшило визначити їх співочі здібності, які суттєво відрізняються від тих, що мають співаки. Змінився характер використання регістрової природи співочого голосу в академічному вокалі. З цієї причини, виявилось, що акустичні властивості голосового апарату були абсолютно різними, і це призвело до кардинальної трансформації вокальної діяльності [6].

Характер звучання голосу співака, його регістрова природа та акустична здатність голосового апарату звичайних співаків визначили художню сферу вокально-виконавського стилю епохи романтизму. Зміни в галузі сольного співу були сприйняті лише з появою нових оперних жанрів і закріплені в романтичній музичній драмі. Реформа опери проводилася в усіх музичних театрах і вимагала вдосконалення теорії вокальної педагогіки. Взявши за основу методику навчання академічному співу та значно її розширивши вже напрацьованими сучасними американськими чи європейськими техніками, такими як «Complete Vocal Technique» Кетрін Садолін чи «Estill Voice Model» Джо Естіль – можна отримати якісного та універсального вокаліста.

В естрадному співі грудний регістр використовується в природному положенні, а в деяких випадках «перетягується» на вищі позиції, тоді як у академічному співі головний регістр переважає також у нижчих голосових положеннях. Тому, при високому регістровому переході акустичні прояви голосового апарату та його робота абсолютно

відрізняються, ніж при низькому рівні зміни голосових реєстрів. Ці зміни, спричинені процесом зниження реєстрового переходу у XIX столітті, надають значення, суть розвитку класичного стилю Бельканто та теоретичну концепцію співу цієї епохи.

Зміна реєстрового переходу призвела до змін не в реєстровому механізмі голосу, а в акустичних проявах голосового апарату, внаслідок зміни параметрів порожнин надставної трубки і дихання. З цієї причини, ефект зворотнього зв'язку акустики голосового апарату на реєстровий механізм голосу та характер його використання в оперній музиці. Це поєднання настільки значне, що визначає художню сторону опери та стиль композитора. Тому стиль класичних співаків Бельканто, а саме кастратів, суттєво відрізняється від сучасного стилю сольного співу як за технічними, так і за художніми параметрами.

В академічній школі співу у голосах чоловіків показник грудей досягає d, e, f і перетягується через середнє положення майже до переходу в голову (у більш глибоких положеннях частини головного резонансу не повинно бракувати).

Жіночі голоси мають перший перехід від грудного реєстра приблизно d1, e1, f1 і перехід до головного реєстра на одну октаву вище. Завдяки цим переходам, беззвучність навколо тону e2 є частою проблемою, особливо для сопрано. У випадку естрадного співу найбільшою проблемою в жіночих голосах є перехід до a1, b1, c2 де вони перетягують грудний реєстр, а у випадку неправильної техніки відбувається дуже чутний розрив голосу, після чого голос звучить в половину сили.

Висновки. Аналіз наукової літератури показав, що зарубіжні педагоги та виконавці акцентують на багатьох відмінностях у педагогічних методиках викладання і оцінювання академічного і естрадного вокалу. Більшість вокальних педагогів зазначають, що головні відмінності між класичним і естрадним співом полягають у формуванні голосних, гнучкості гортані, вокальній техніці. А оскільки дихання є визначальним для співу, цілком природно, що в педагогів є різні бачення того, які методики варто використовувати: одні розглядають дихання під час співу як розслаблений процес, а інші розглядають його як потребу постійно контролювати і співати тільки на опорі.

Список використаних джерел:

1. Бойчук А. Естрадне мистецтво співу у виклику сьогодення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 25. С. 39–43.
2. Бокоч В. А., Кузьменко-Присяжна Л. І., Остапенко Л. В. До проблеми методики навчання естрадному вокалу. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 31–34.
3. Гаценко Г. С., Ковмір Н. В. Європейські школи академічного співу: специфіка взаємодії. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1 (196). С. 106–109.
4. Добронравова С. А., Шевченко В. В. Сутність та значення академічного сольного виконання в українській музичній культурі. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. 2017. № 37. С. 183–196.
5. Фоломеєва Н. А. Використання альтернативних методик виховання голосу в процесі фахової підготовки вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2016. Вип. 1. С. 154–164.
6. Фоломеєва Н. А. Опанування вокально-виконавських прийомів у класі естрадного співу. Суми: ФОП Цьома С. П.. 2021. С. 44–60.